

Odbor sociálních věcí

Poskytovatelé sociálně – terapeutických dílen ve
Zlínském kraji

Datum

7. října 2019

Vyřizuje

Mgr. Šárka Vrbková

Číslo jednací

KUZL 30754/2019

Spisová značka

**Metodické doporučení č. 1/2019 – Doporučení pro poskytovatele Sociálně – terapeutických dílen ve
Zlínském kraji**

Poskytování sociálních služeb je upraveno zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Sociální služby realizují řadu činností s cílem osobu sociálně začlenit nebo zabránit jejímu sociálnímu vyloučení. Naplňování potřeb klientů je realizováno nejen prostřednictvím základních činností sociálních služeb, ale také činností souvisejících, tedy fakultativních. Praxe sociálních služeb vyvolává opakující se otázky, která z činností je základní a která je fakultativní, jaký dopad má činnost do daňové povinnosti a jestli činnosti sociální služby vstupují do kolize s dalšími zákony a požadavky obecních samospráv. Níže uvedený doporučený postup se opírá nejen o zákon o sociálních službách a jeho prováděcí vyhlášky č. 505/2006 Sb., ale i o obecná ustanovení občanského zákoníku (Zákon č. 89/2012 Sb.) a příslušná ustanovení zákona č. 455/1991 Sb. živnostenského zákona.

Služba sociálně terapeutické dílny (dále jen „STD“) dle § 67 zákona o sociálních službách zajišťuje tyto základní činnosti:

- a) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- b) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
- c) nácvik dovedností pro zvládání péče o vlastní osobu, soběstačnosti a dalších činností vedoucích k sociálnímu začlenění,
- d) podpora vytváření a zdokonalování základních pracovních návyků a dovedností.

Podrobnější rozsah základních činností upravuje v § 32 vyhláška včetně maximální výše úhrady za celodenní stravu a oběd. Toto metodické doporučení se zabývá především problematikou základních činností při podpoře vytváření a zdokonalování základních pracovních návyků a dovedností a nácvikem dovedností pro zvládání péče o vlastní osobu, soběstačnosti a dalších činností vedoucích k sociálnímu začlenění. Důvodem je složitost problematiky a v praxi úzká linie mezi pracovním a sociálním pomezím. Poskytovatel sociálních služeb však musí být vždy připraven poskytnout uživateli všechny základní činnosti se zřetelem k jeho individuálním potřebám v prostoru a času.

Ze stanoviska Ministerstva práce a sociálních věcí, ze dne 27.3.2018, Č.j.: MPSV-2018/62497-222 vyplývá:

„Sociální služby podporují uživatele v oblasti sociálního začleňování, jako takové jsou prostředkem prevence sociálního vyloučení, nesuplují tedy uživateli pracovní uplatnění/zaměstnání.

Přesto však mohou sociální služby osobě se zdravotním postižením poskytovat do jisté míry podporu při jejím pracovním uplatnění, např. formou poskytování potřebné osobní asistence. Nicméně veškeré aktivity spadající do oblasti sociálních služeb musí být, a také jsou „pouze“ nácvikem a sociální rehabilitací v obecném slova smyslu, nikoli trhem práce (ať již volným nebo chráněným). Jedním z cílů sociálně terapeutické dílny je

dlouhodobá a pravidelná podpora zdokonalování pracovních návyků a dovedností prostřednictvím sociálně pracovní terapie.“

Dle § 67 zákona o sociálních službách má být služba sociálně terapeutické dílny poskytována osobám se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení, které nejsou z tohoto důvodu umístitelné na otevřeném ani chráněném trhu práce. Ze stanoviska MPSV dále vyplývá, že: „Jedním z cílů STD je dlouhodobá a pravidelná podpora zdokonalování pracovních návyků a dovedností prostřednictvím sociálně pracovní terapie. Součástí této služby je tak i podpora uživatelů v jejich pracovních návycích a dovednostech, rozvoj a upevnování jejich motorických, psychických, sociálních i pracovních schopností a dovedností. Sociálně terapeutické dílny jsou tedy službou, v rámci které může osoba se zdravotním postižením bezpečně rozvíjet svůj potenciál v pracovní oblasti. Mohou představovat určitý předstupeň v přechodu osoby se zdravotním postižením směrem k pracovnímu uplatnění, a to vstupu na chráněný nebo otevřený trh práce. Pro ty osoby se zdravotním postižením, které nejsou schopny zařazení na trh práce, představují sociálně terapeutické dílny prostor, kde lze smysluplně provozovat určité pracovní dovednosti a činnosti, které sice neuplatňují ani na chráněném ani otevřeném trhu práce, ale umožňují těmto osobám jistou seberealizaci v rámci maximální možné aktivizace jejich „pracovního“ potenciálu.“

Základním předpokladem poskytování tohoto druhu služby ze strany poskytovatelů je **terapeutický přístup**, tedy vytvoření bezpečného prostředí pro **smysluplnou individuální činnost klientů** v rámci podpory vytváření a zdokonalování základních pracovních návyků a dovedností v rozsahu vyhlášky k zákonu o sociálních službách. V takovém prostředí, je klient **podporován a povzbuzován k přiměřenému výkonu s respektováním jeho limitů** (je nepřipustné výkon vyžadovat), a je mu zajištěn prostor pro odpočinek. Terapeutický přístup znamená rovněž **respektování dobrovolnosti klienta ve službě i přes dohodnuté cíle a činnosti**. V rámci terapeutického přístupu **není prostor pro prvoplánovou produkci a prodej výrobků**. **Primárním cílem sociálně pracovní terapie** nemá být produkt, ale zdokonalování pracovních návyků a dovedností uživatele sociálně terapeutických dílen.

1) Poskytování základních činností mimo místo poskytování sociální služby v terénu

Sociálně terapeutické dílny jsou dle zákona o sociálních službách poskytovány v ambulantní formě. Ta stanoví, že je služba poskytována v zařízení sociálně terapeutické dílny (tedy v prostoru poskytovatele tohoto druhu služby, a na adrese místa poskytování služby, uvedené v rozhodnutí o registraci, potažmo ve smlouvách s uživateli).

Vyhláška v § 32 a písm. d) uvádí, že podporou vytváření a zdokonalování základních pracovních návyků a dovedností je 1. nácvik a upevnování motorických, psychických, sociálních a pracovních dovedností; 2. pomoc při obnovení či upevnění, zprostředkování kontaktu s přirozeným sociálním prostředím. Za přirozené sociální prostředí dle zákona o sociálních službách lze považovat i místo, kde lidé žijí, vzdělávají se a realizují běžné aktivity. V případě druhu služby sociálně terapeutických dílen se může jednat zejména o doprovody za účelem zdokonalení či získání pracovních dovedností, podporu klientů k potenciálním zaměstnavatelům, podporu v rámci nových pracovních příležitostí.

Zlínský kraj bude vycházet ze stanoviska Ministerstva práce a sociálních věcí, ze dne 27.3.2018, Č.j.: MPSV-2018/62497-222, které připouští poskytování této podpory jednotlivým klientům, budou-li aktivity vyžadující opuštění místa poskytování služby tvořit významně menší část obsahu poskytované služby sociálně terapeutické dílny.

Podmínkou pro uznání této podpory (jedná se o podporu poskytovanou mimo místo poskytování sociální služby sociálně terapeutické dílny) u konkrétního uživatele, bude návaznost poskytovaných podpor ve vztahu ke konkrétnímu uživateli služby, a to tak, aby vycházela z individuálně určených potřeb a směřovala ke konkrétnímu naplnění cíle, který je s klientem dojednan.

Nebude-li poskytnutí této podpory prokazatelně doloženo sjednanou podporou a dojednaným cílem, nebude tato podpora akceptována z pohledu výkaznictví – evidence intervencí a času poskytování přímé práce (bližší viz Příloha č. 26 k Metodice pro sběr dat pro jednotlivé sociální služby poskytované na území Zlínského kraje pro rok 2019 - Sociálně terapeutické dílny - § 67).

Dále je nezbytné, aby se jednalo o poskytování této podpory na základě individuálních potřeb a nebyla sociální služba plošně takto nastavena u všech klientů.

2) Pravidla pro nakládání s výrobky ve službě

Podmínky pro uznatelnost prodeje výrobků ve službě ze strany Zlínského kraje:

Vznikne-li v sociálně terapeutické dílně produkt ve smyslu sekundárního výstupu individuální práce s uživatelem služby v rámci terapeutické práce popsané výše, lze jej v rámci služby STD prodat, a to s ohledem na rozsah „výroby“ a prodeje, a to za následujících podmínek:

- Poskytovatel má pravidla pro nakládání s výrobky, které vznikají ve službě.
- Materiály na tyto výrobky mohou být pořízeny z finančních prostředků (dotaci Ministerstva práce a sociálních věcí či Zlínského kraje).
- Prodejní výrobky v sociálně terapeutické dílně vznikají jako druhotný produkt práce klientů v sociálně terapeutické dílně, nikoli jako požadovaný výstup služby.
- Pravidla obsahují, jak se bude s výrobky nakládat. V případě, že budou pravidla obsahovat i prodej výrobků, je třeba zároveň respektovat:
 - Výnos z prodeje ve výši 100 % se využije na pokrytí nákladů sociálně terapeutické dílny. Prodej výrobků nesmí vykazovat žádný zisk pro poskytovatele sociální služby.
 - Doba prodeje a způsob podpory uživatele určuje, zda se jedná o základní činnost či ne. V případě, že se jedná o základní činnost, musí docházet ze strany poskytovatele k podpoře základních činností, kterou má poskytovatel u uživatele ošetřeno v individuálním plánu a dochází v ní v rámci provozní doby sociálně terapeutické dílny, která je uvedena v registru poskytovatelů sociálních služeb.
 - V případě, že pracovníci sociálně terapeutické dílny doprovázejí uživatele na prodejních akcích a zajišťují dohled a podporu po provozní době služby, nejedná se o základní činnost služby sociálně terapeutické dílny. Pak se jedná o privátní dohodu mezi osobou se zdravotním postižením a jinou osobou (pracovníkem služby) na bázi občanskoprávního ujednání (zdroj stanovisko Ministerstva práce a sociálních věcí, ze dne 27.3.2018, Č.j.: MPSV-2018/62497-222).

3) Poskytování sociálně terapeutických dílen ve veřejných službách (např. kavárny a dobročinné obchůdky)

Ve smyslu § 2 zákona č. 455/1991 Sb. živnostenského zákona, se živností rozumí soustavná činnost prováděná samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku.

Z doporučeného postupu č. 4/2013 MPSV „Doporučený postup k zajišťování fakultativních činností při poskytování sociálních služeb ze dne 16. července 2013“ vyplývá:

*„V sociálních službách se nepředpokládá uplatnění principu podnikání, tedy **vykonávání soustavné činnosti za účelem dosažení zisku**. Proto také u poskytovatelů sociálních služeb, kteří nebyli založeni za účelem podnikání, nejsou dle zákona č. 586/1992 Sb., zákona o daních z příjmů, předmětem daně příjmy z činnosti plynoucí z jejich posláních zákonem o sociálních službách, za podmínky, že náklady vynaložené v souvislosti s prováděním těchto činností jsou rovny nebo jsou vyšší než příjmy. Předmětem daně nejsou ani příjmy z veřejných rozpočtů.“*

Již z Doplňujícího materiálu k Doporučenému postupu Ministerstva práce a sociálních věcí č. 4/2013 „Otázky a odpovědi k nastavení fakultativních činností v sociálních službách“ vyplývá:

„Kavárny jsou oblíbeným nástrojem pracovního začleňování klientů sociálně terapeutických dílen. Základní činností je podpora vytváření a zdokonalování základních pracovních návyků a dovedností při obsluze v kavárně, mytí nádobí apod. Prostor kavárny je tedy zčásti dílnou, kde nácvik (základní činnost) probíhá a v

době nácviku je klient klientem ve smluvním vztahu. Kavárna tedy nemůže být nikdy provozována jako fakultativní činnost, protože nenaplní znaky fakultativní činnosti.

Jiný rozměr má fáze, kdy klient pracovní návyky již získal a je třeba ho posunout do formy pracovního vztahu, tedy např. zaměstnat ho na mytí nádobí na dohodu o provedení práce. Tady již nejde o sociální službu, jeho odměnu nelze hradit z rozpočtu sociální služby, ale z provozu kavárny.

Kavárna, kam lidé z ulice přichází na kávu, není sociálně terapeutickou dílnou, ale podnikatelským prostorem, kde dochází k podnikatelské činnosti. Kavárna a její prostor je tedy nutné pojmout jako podnikatelskou aktivitu, pořídit na její provozování příslušné živnostenské oprávnění a vyvinout značné úsilí pro to, aby vydělávala na svůj provoz a mzdy zaměstnanců.

Kavárna je typickým příkladem sociálního podniku, kde se v jednom prostoru setkává sociální služba a podnikatelská aktivita, obě mají svůj nezastupitelný význam, vzájemně se doplňují a ovlivňují. Právní uspořádání jsou na dovednostech a odpovědnostech vedoucího služby“.

Ve stanovisku Ministerstva práce a sociálních věcí, ze dne 27.3.2018, Č.j.: MPSV-2018/62497-222, se dále hovoří, že sociální služba není a nemůže ani být subjektem, který v souladu s příslušnými právními předpisy např. živnostenský zákon provozuje podnikatelskou činnost. Rozdíl mezi sociálně pracovní terapií a výkonem výdělečné činnosti lze hledat v pravidelnosti, intenzitě a rozsahu výkonu takové činnosti. Trvalé provozování kavárny nelze považovat za terapii, ale výkon živnosti. Podobně je tomu u ostatních veřejných služeb, např. dobročinných občůdků.

Pouze v případě, kdy je terapie poskytována v době, kdy není běžný provoz daného zařízení (tedy mimo provozní dobu např. kavárny a dobročinného občůdku), tak je možné ji vnímat jako vhodné místo poskytování sociálně terapeutických dílen pro nácvik požadovaných dovedností uživatelů v rámci sociálně pracovní terapie.

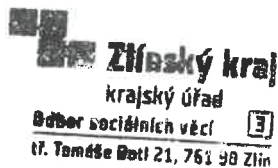
Při posuzování sporných případů bude Zlínský kraj vycházet z Doporučeného postupu č. 4/2013, ze dne 16.7.2013 a dále ze stanoviska MPSV, ze dne 27.3.2018, Č.j.: MPSV-2018/62497-222.

4) Souběh poskytování sociálně terapeutické dílny a výkon pracovní činnosti

Jsou případy, kdy jsou ve službách sociálně terapeutických dílen uživatelé, o nichž poskytovatel sociální služby ví, že kromě smlouvy o poskytování sociální služby, mají uzavřenu nějakou formu pracovního vztahu např. na chráněném trhu práce. Úkolem STD je vyhodnotit, zda tato osoba stále potřebuje podporu ze strany STD ve svých kompetencích či je možné mu potřebnou podporu zprostředkovat či poskytnout např. pomocí jiné služby. Poskytovatel sociální služby by měl vyhodnotit, zda klient již má všechny potřebné dovednosti a kompetence k soustavné výdělečné činnosti.

I přesto, že vymezení sociálně terapeutických dílen ve svém popisu účelu služby ze zákona o sociálních službách je určeno osobám se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení, které nejsou z tohoto důvodu umístitelné na otevřeném ani chráněném trhu práce, Zlínský kraj vnímá potřebnou podporu i pro tyto osoby, aby svého pracovního uplatnění dosáhly. Ze strany Zlínského kraje byl zaslán podnět Ministerstvu práce a sociálních věcí na změnu zákona.

S pozdravem

Mgr. Helena Miklová

vedoucí odboru sociálních věcí